

To Cite This Article: Turan, S. & İbret, B. Ü. (2019). Teachers' opinions on the teaching of spatial citizenship in social studies. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 40, 59-78.

Submitted: March 13, 2019

Revised: April 24, 2019

Accepted: May 15, 2019

TEACHERS' OPINIONS ON THE TEACHING OF SPATIAL CITIZENSHIP IN SOCIAL STUDIES COURSE¹

Sosyal Bilgiler Dersinde Mekânsal Vatandaşlığın Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Saim TURAN²

B. Ünal İBRET³

Öz

Bu çalışma, sosyal bilgiler dersinde mekânsal vatandaşlıkla ilgili konuların öğretimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini incelemek amacıyla 2018-2019 eğitim öğretim yılında Kastamonu il merkezinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler sosyal bilgiler öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerine uzman görüşleri alınarak hazırlanmış 11 açık uçlu soru sorulmuştur. Görüşmeden elde edilen veriler içerik analizi yoluyla nitel veri analiz programı olan Nvivo 11 programıyla çözümlenmiştir. Çalışmadan ortaya çıkan sonuçlara göre; sosyal bilgiler öğretmenleri, mekânı yaşanan yer olarak algılamakta ve mekân bilgisinin sosyal bilgilerde öğrencilerin çevresini tanıyarak yaşadığı yere aidiyet duygusu kazanmaları bakımından oldukça önemli görmektedir. Öğretmenlerin mekânsal vatandaşlığı, dersin doğası ve programda bulunan değer ve becerilerden yola çıkarak yorumladıkları ve mekânsal vatandaşlığın öneminin farkında oldukları anlaşılmıştır. Öğretmenler mekânsal vatandaşlığı insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanıyla ilişkilendirmiş, vatanseverlik değeri ve mekânı kullanma becerisini de mekânsal vatandaşlıkla en ilişkili olan değer ve beceri olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler öğrencilere mekânsal vatandaşlık bilgisinin kazandırılmasının onların günlük hayatını kolaylaştıracağını da ifade etmişlerdir. Bu çalışma mekânsal vatandaşlığın sosyal bilgiler dersi içerisindeki önemine dikkat çekilmesi açısından önemlidir. Bu nedenle, çalışmada mekânsal vatandaşlık konusu öğretmen görüşleri ile detaylı olarak incelenmiş ve konuyla ilgili ortaya çıkan sonuçlara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık, Coğrafya, Mekânsal Vatandaşlık

Abstract

This study was carried out with social studies teachers working in Kastamonu city center in 2018-2019 academic year in order to examine teachers' opinions about teaching subjects related to spatial citizenship in social studies course. Qualitative research method was used in the study. The data were collected by using semi-structured interview form with social studies teachers. Teachers were asked 11 open-ended questions prepared by taking expert opinions. Thus, the data were analyzed by Nvivo 11 program which is a qualitative data analysis program. According to the results of the study; social studies teachers perceive the space as a place to live and they consider the knowledge of the place as important in terms of gaining a sense of belonging to the place where they live. It is understood that the teachers interpret the spatial citizenship, the nature of the course and the values and skills in the program and they are aware of the importance of spatial citizenship. Teachers have linked spatial citizenship to people, places and environments learning space, and expressed the ability to use patriotism and space as the value and skill that is most related to spatial citizenship. Teachers also stated that gaining knowledge of spatial citizenship would facilitate their daily life. This study is important to draw attention to the importance of spatial citizenship in social studies. Therefore, in this study, spatial citizenship subject is examined in detail with the opinions of teachers and suggestions are presented regarding the results.

Keywords: Social Studies, Citizenship, Geography, Spatial Citizenship

¹ A part of this study was presented as a master's thesis in December 2018 at the Institute of Social Sciences, Kastamonu University.

² **Correspondence to:** Res. Assist., Akdeniz University, Faculty of Education, Konyaalti, Antalya, TURKEY., <https://orcid.org/0000-0003-0298-8609>, saimturan@akdeniz.edu.tr

³ Prof., Kastamonu University, Faculty of Education, Centrum, Kastamonu, TURKEY., <https://orcid.org/0000-0001-9105-7595>, ibret@kastamonu.edu.tr

GİRİŞ

Toplumların eğitim programları, bu programların genel amaçları, derslerde okutulan ders kitapları incelendiğinde tüm toplumların ortak hedeflerden biri de topluma uyumlu, toplumun kurallarını özümsemiş insanlar yetiştirmektir. Nitekim Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarında da öğrencilerin milli, ahlaki ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan, geliştiren, hür ve bilimsel düşünebilen bireyler olmasının beklediği açıkça görülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Dünya üzerindeki her toplum ve topluluk gelişerek ilerlemek, yenilikçi buluşlar yapmak, devletlerini güçlendirmek, toplumlarının refah seviyelerini arttırmak ve daha mutlu bireylere sahip olmak çabasıdadır. Toplumun iç yapısının sağlıklı olması için insanların karşılıklı saygı çerçevesinde, birbirini anlayan, uyumlu kişiler olması elzemdir. Ortak değerler üzerine inşa edilen toplumların geçmişten günümüze neler başardığını tarih kitapları yazmaktadır. Toplumlar bireylerin bu ortak değerleri iyice özümsemesi ve benimsemesi için farklı kurumlar inşa etmişlerdir. Eğitim kurumları da toplumu oluşturan bu kurumların başında gelmektedir.

Eğitim kurumları toplumların geleceği olan öğrencileri yetiştirmek amacıyla bilim disiplinlerini eğitim programları ve bunların uygulayıcısı öğretmenler vasıtasıyla okullarda öğrencilere sunarlar. Sosyal bilgiler dersi öğrencinin toplumsal değerlerini kavrayabilmesi için oluşturulan ve öğrencilere sunulan derslerden biridir. Sosyal bilgiler dersi öğrencilere vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmak amacıyla sosyal bilim disiplinlerinin bir araya getirilmişleriyle oluşturulmuştur (Çengelci, 2013). Öğrencilerin daha iyi bir insan ve topluma faydalı bir vatandaş olmaları için amacıyla hazırlanmış bu ders; geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında toplumların politik, ekonomik, kültürel ve çevresel görünümünü ele alan bir disiplin olarak eğitim programlarında önemli yer tutmaktadır (Öztürk ve Deveci, 2011; Çengelci, 2013). Sosyal bilgiler dersi; konusu itibarıyla insanı ve içinde yaşadığı toplumu ele alarak öğrencilerin etkin vatandaş olmalarına yönelik onları bilinçlendirmektedir (Zarrillo, 2004). Bu ders öğrencilerin toplumsal sorunlarla karşılaştığı, toplumsal yaşamla kaynaşmaları yoluyla da toplumsal kişiliklerinin geliştirildiği bir derstir (Sözer, 2008).

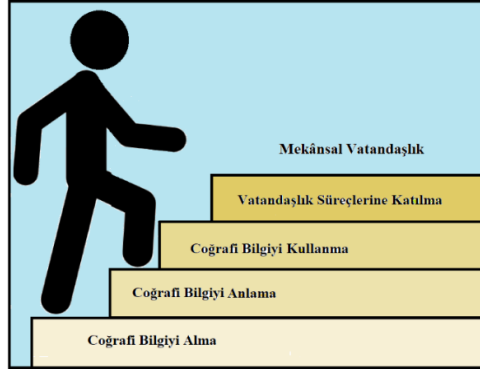
Başlangıçta, çok farklı milletlerden oluşan bir toplum olan ABD'de topluluklardan ortak bir millet anlayışına geçiş için müfredata konulan sosyal bilgiler dersinin en temel amacı, öğrencileri içerisinde yaşadığı topluma uyum sağlayıp onun demokratik hayatını geliştirebilecek iyi bir vatandaşlar olarak yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilere farklı boyutlarda beceri ve değerler kazandırmak için sosyal bilgiler dersi sosyal bilim disiplinleri ile ilişkilendirilmiştir. Keçe ve Mery (2011) sosyal bilgiler dersinin amaçlarını gerçekleştirmede sosyal bilgilerin birçok disiplinden faydalandığını ifade etmektedir. Bu disiplinlerin başında gelenlerden birisi de Coğrafya bilimidir.

Coğrafya, sosyal bilgiler dersi öğrencileri içinde yaşadıkları toplumsal hayata adapte olmalarını sağlayan en önemli disiplinlerden birisi olarak öğrencilerin günümüz dünyası hakkında bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olan bir sosyal bilim disiplinidir. Öğrenciler, coğrafya eğitimi ile dünyayı algılama, anlama ve değerlendirme açısından coğrafi bilinç kazanırlar (Çifçi, 2016). İklim değişiklikleri, kuraklaşma, çarpık kentleşme, doğal kaynak kullanımı, aşırı nüfus artışı, yoksulluk, biyolojik çeşitlilik kaybı gibi doğal dengenin korunmasına esas olabilecek birçok konuyu öğrenciler coğrafya eğitimi ile öğrenirler (Öztürk ve Demirbaş, 2013).

2005 Sosyal Bilgiler Programı'nın genel amaçlarında olduğu gibi, 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın özel amaçlarına da bakıldığında öğrencilere vatan-millet sevgisi, kültürel mirasa duyarlılık, yaşadığı çevreyi ve dünyayı tanıyan, insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklanması ve mekânı algılama becerilerini geliştirilmesi, doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığın farkına varılması, çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışılması, sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olması, ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavraması, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermesi gibi becerilerin sosyal bilgiler dersinde coğrafya disiplini yoluyla öğretildiği görülmektedir (İbret, Karatekin ve Avcı, 2015; MEB, 2018).

Mekânsal vatandaşlık; yeryüzünü Dünya ve çevremiz bağlamında ele alarak öğrenciye bu konularla ilgili verilen eğitimidir (Gryl, Jekel ve Donert, 2010). Mekânsal vatandaşlık, bireyin gündelik hayatta karşılaştığı sorunları mekânsal vatandaşlık bağlamında aldığı coğrafi bilgiyi kullanarak aşması ve coğrafi bilgiyi günlük hayatına dâhil etmesi sürecidir. Bu nedenle mekânsal vatandaşlık kavramı geleneksel harita okuma ve bilgiye ulaşma yanında coğrafi bilginin üretildiği, görselleştirildiği ve kullanıldığı tüm araç-gereç ve teknolojilerden yararlanma ile ilgili becerileri hedef almaktadır. Mekânsal vatandaşlık yoluyla öğrenciler kazandıkları coğrafi bilinçle aktif vatandaşlık rollerini yerine getirecek ve vatandaşlık süreçlerine dâhil edileceklerdir (Shin ve Bernardz, 2018).

Mekânsal vatandaşlık öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları sorunlarla ilgili yapacakları çözümlerde ve bu çözümlerin uygulanış aşamalarında coğrafi bilgilerden, mekânsal teknolojilerden de yararlanarak daha doğru kararlar alabilmesini amaçlamaktadır (Şekil 1). Mekânsal vatandaşlığın vatandaşlık boyutu öğrencilerin topluma uyumu, hak ve sorumluluklar bağlamında toplum yararına kararlar almalarıdır. Coğrafi boyutunda ise coğrafi araçlar, mekânsal teknolojiler ve coğrafi bilgi sistemleri gibi bilgiyi mekânsallaştıran bütün bilgi ve sistemlerini içermektedir.

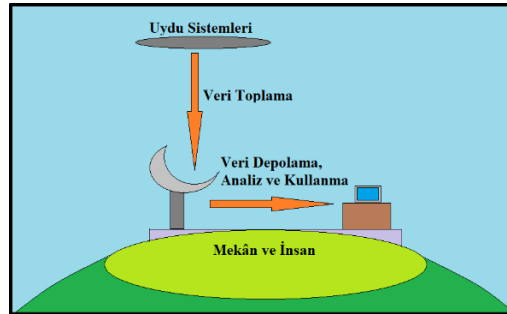

Şekil 1: Mekânsal Vatandaşlık Aşamaları

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) mekânsal verileri bir bilgisayar ve uydu sistemi ile elde ederek bunları depolayıp, işleyerek analiz etme imkânı sunan bu yolla da karar verme süreçlerimizde bize hizmet eden bir coğrafi bilgi üretme yöntemidir. CBS öğrenim ve öğretim açısından taşıdığı önemli potansiyellerin fark edilmesiyle birlikte 1980'li yılların sonuna doğru ABD ve İngiltere gibi ülkelerin ortaöğretiminde kullanılmaya başlanmıştır. CBS'nin sunduğu yöntemler, eğitimde kullanılabilecek önemli bir araç haline gelmiştir. CBS, problemlerin çözümü, karar verme süreçlerinin sağlıklı işlemesi ve mümkün olan en gerçekçi senaryolar üzerinden fikir üretme ve düşünme becerilerini destekleyici bir sistemdir (Rumsey ve Williams, 2002).

CBS kullanımının farklı alanlardaki tezahürü nedeniyle bakış açılarına göre farklı tanımları mevcuttur. Kapluhan (2014), CBS'yi dünyaya bağlı mekânsal verileri elde etmek, depolamak, kontrol etmek, işlemek, analiz etmek ve görüntülemek için bir sistemdir şeklinde tanımlanmıştır. Yomraloğlu (2002) ise CBS'nin konuma dayalı işlemlerle elde edilen grafik ve grafik olmayan verilerin toplanması, saklanması, analizi ve kullanıcıya sunulması işlevlerini bir bütünlük içerisinde gerçekleştiren bir bilgi sistemi olduğunu ifade etmektedir (Şekil 2).

Mekânsal teknolojiler bugün Coğrafi Bilgi Sistemleri, Google Earth, Yandex Haritalar, Küresel Konumlandırma Sistemleri (GPS) ve internette sunulan harita, konum tabanlı internet siteleri gibi birçok farklı platformları ile dünyada birçok okulda öğretmenler ve öğrenciler tarafından kullanılmaktadır (Milson ve Kerski, 2012). CBS ile eğitimde öğrencilere klasik yöntemlerle sağlanan bilgi ve beceri aktarım yerine öğrencilerin bilgi edinme sürecine dâhil edilmesi yani, bilgiyi dinleyen, değil bilgiyi elde eden bir yapıya kavuştuğu söylenebilir.

Şekil 2: Coğrafi Bilgi Sistemlerinin İşleyişi

Mekânsal vatandaşlık eğitimi öğrencilerin yaşadıkları, buldukları mekânlarla alakalı kendilerine sunulan bilgileri hem irdeleyerek hem de bunlara alternatif yeni fikirler üretmelerini, coğrafi bilginin de yardımıyla topluma aktif katılım göstermelerini amaçlamaktadır (Jekel, Gryl ve Schulze, 2015). Bunun için de öğrencilere günlük hayatlarında aktif olarak kullanabilecekleri coğrafi bilgileri ve coğrafi bilgi sistemlerinin işleyişini öğretmek gerekmektedir. Topluma mekânsal bilinç kazandırmak, mekânsal teknolojileri tanıtmak ve bu teknolojilerden farklı amaçlarla yararlanabilmek için çeşitli örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.

Temel amacı; aktif ve iyi vatandaşlar yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinin coğrafya disiplini de içeren bir disiplinler arası bir ders olduğu için mekânsal vatandaşlık eğitimi de sosyal bilgiler dersinin içerisinde verilmeye başlamaktadır. Mekânsal vatandaşlık konusu ile ilgili olarak Dünyada çok sınırlı çalışmalar olup bu konu ülkemizde de özellikle sosyal bilgiler eğitimi alanında oldukça yenidir. Bu nedenle, sosyal bilgiler dersinin temel amacı olan iyi bir vatandaş yetiştirmenin gereği olarak coğrafya disiplininin konuları vasıtasıyla sosyal bilgiler eğitiminde mekânsal vatandaşlık öğretimi konusu incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde mekânsal vatandaşlık öğretimi ile ilgili görüşlerini ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre mekânsal vatandaşlık neyi ifade etmektedir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler dersinde hangi öğrenme alanlarında mekânsal vatandaşlık eğitimi nasıl verilmektedir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler programındaki hangi değerler mekânsal vatandaşlıkla ilgilidir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler programındaki hangi beceriler mekânsal vatandaşlıkla ilgilidir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada sosyal bilgiler dersinde mekânsal vatandaşlığın öğretimine ilişkin öğretmen görüşlerinin ortaya konulması kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma olayları, durumları, anlatıları kelimelerle tanımlayan yöntemdir (Wiersma ve Jurs, 2005). Nitel araştırma herhangi bir durum ya da olayın derinlemesine incelenip betimlenmesine fırsat verir ve araştırmacıya yaşanan olayları ve olguları gözleme fırsatı sunmaktadır (Balci, 2011).

Araştırma Grubu

Bu çalışmada, çalışma grubunu 2018-2019 sonbahar döneminde Kastamonu il merkezinde görev yapan 45 öğretmen çalışma grubu olarak belirlenmiş, çalışmada gönüllülük esas alındığı için çalışmaya gönüllü katılmayı kabul eden 30 sosyal bilgiler öğretmeni çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri görüşme yapılan sıraya göre Ö1, Ö2,...,Ö29,Ö30 olarak kodlanmıştır. Çalışma etiği kapsamında araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel bilgileri öğretmenlerden talep edilmemiş ve çalışmanın içeriğinde kullanılmamıştır. Bu çalışmada maksimum çeşitlilik örnekleme (maximum variation sampling) kullanılmıştır.

Maksimum çeşitlilik örnekleme, evrende incelenen durumun kendi içinde farklılaşan durumların belirlenerek çeşitliliğin çalışmanın amacına yönelik olarak belirlendiği bir örnekleme çeşididir (Büyüköztürk vd., 2016). Araştırmacı maksimum çeşitlilikten çalışmada olabildiğince farklı grup ve deneyimleri yansıtmak için kullanır. Bu tür örnekleme çeşidinde genelleme kaygısı yoktur, çünkü araştırma konusuyla ilgili farklı durumlar veya kişiler örnekleme dâhil edilmiştir (Büyüköztürk vd., 2016).

Tablo 1: Araştırma Katılımcılarına Ait Demografik Bilgiler

	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Mezun Olduğu Bölüm	Mesleki Deneyim	Görevi
Ö1	Erkek	Lisans	SBÖ	16-20 YIL	Öğretmen
Ö2	Erkek	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö3	Erkek	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö4	Erkek	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö5	Erkek	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö6	Erkek	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö7	Erkek	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö8	Erkek	Lisans	SBÖ	11-15 YIL	Öğretmen
Ö9	Erkek	Lisans	SBÖ	11-15 YIL	Öğretmen
Ö10	Erkek	Lisans	SBÖ	11-15 YIL	Öğretmen
Ö11	Erkek	Lisans	SBÖ	16-20 YIL	Zümre Bşk.
Ö12	Erkek	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö13	Erkek	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Zümre Bşk.
Ö14	Erkek	Lisans	SBÖ	6-10 YIL	Zümre Bşk.
Ö15	Erkek	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö16	Erkek	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö17	Erkek	Lisans	SBÖ	6-10 YIL	Öğretmen
Ö18	Kadın	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö19	Kadın	Lisans	SBÖ	11-15 YIL	Öğretmen
Ö20	Kadın	Lisans	SBÖ	11-15 YIL	Öğretmen
Ö21	Kadın	Lisans	SBÖ	6-10 YIL	Öğretmen
Ö22	Kadın	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö23	Kadın	Lisans	SBÖ	6-10 YIL	Zümre Bşk.
Ö24	Kadın	Lisans	SBÖ	6-10 YIL	Öğretmen
Ö25	Kadın	Lisans	SBÖ	6-10 YIL	Öğretmen
Ö26	Kadın	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö27	Kadın	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö28	Kadın	Lisans	SBÖ	0-5 YIL	Öğretmen
Ö29	Erkek	Yüksek Lisans	Tarih Öğrt.	16-20 YIL	Öğretmen
Ö30	Erkek	Yüksek Lisans	SBÖ	16-20 YIL	Zümre Bşk.

Tablo 1 'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin sayısı toplamda 30 kişi olup, bunun 19'u erkek, 11'i kadındır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin 2 tanesi yüksek lisans, 28 tanesi lisans mezunu, 29 tanesi sosyal bilgiler öğretmenliği mezunu 1 tanesi tarih öğretmenliği mezunudur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdemleri incelendiğinde öğretmenlerden 15'inin 0-5 yıl, 6'sının 6-10 yıl, 5'inin 11-15 yıl ve 4 tanesinin 16-20 yıl mesleki kıdeme sahiptir. Ayrıca öğretmenlerin 5'i zümre başkanırken 25'i bölüm öğretmenidir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada öğretmenlere ait veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Görüşme, araştırmaya dâhil olan kişilerin araştırmının konusuyla ilgili duygu, düşünce ve deneyimlerini sunmalarına fırsat vermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Yarı yapılandırılmış görüşmede sorulan sorularla konuyla ilgili derinlemesine bilgi almak amaçlanır. Bu teknikte analizlerin kolaylığı, görüşülen bireylerin kendilerini kolaylıkla ifade edebilmeleri, gereken yerler ve konularda derinlemesine bilgi alma avantajları bulunmaktadır (Büyükoztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2016). Yapılan bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu öğretmenlerin mekânsal vatandaşlığa bakış açılarının, ders deneyimlerinin, bu konudaki düşünce ve yorumlarının anlaşılması amacıyla tercih edilmiştir. Görüşme soruları hazırlanmadan önce ulusal ve uluslararası çapta alanyazın taraması yapılarak konuyla ilgili çalışmalar incelenmiş, 3 sosyal bilgiler öğretmeniyle görüşülerek konuya yaklaşımları değerlendirilmiştir. Ayrıca bu aşamada konuyla alakalı olarak çalışma yapan 2 akademisyenden hazırlanacak sorularla alakalı ön fikir edinmek amacıyla çalışmalarında kullandıkları görüşme formları alınmıştır. Yurt dışında konuyla ilgili çalışmalar yapan Portekiz Coğrafya ve Mekânsal Planlama Enstitüsü'nden bir uzmandan görüşme sorularının neleri kapsamı gerektiği ile ilgili görüşü alınmıştır. Yapılan literatür taraması, sosyal bilgiler öğretmenlerinden alınan fikirler, konuyla alakalı çalışmalar yapan araştırmacılardan temin edilen görüşme soruları, yabancı uzmandan elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda hazırlanan görüşme sorularının taslağı 9 farklı uzmanın (1 Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı, 3 Coğrafya Eğitimsi, 5 Sosyal Bilgiler Eğitimsi) görüşlerine sunulmuş soruların ve çalışmanın kapsam geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Öneriler ve düzeltmelerle elde edilen görüşme sorularının kapsam geçerliliği ve güvenilirliğinin tespit edilmesi amacıyla sorular çalışma grubuna dâhil edilmeyen 5 sosyal bilgiler öğretmenine sorulmuş, soruların konuyu tam olarak yansıttığının tespiti yapılmıştır. Hazırlanan görüşme formu öğretmenlerin genel özelliklerini belirlemek amacıyla öğretmenlerin kimliklerini açığa çıkarmayacak kişisel bilgilerle ilgili ve konuyla ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, sistematik olarak ve soru temelli gruplandırılarak dijital ortama aktarılmıştır. Oluşturulan bu gruplandırma sonunda veriler temalar halinde bir araya getirilerek bunları ilgilenenlerin anlayacağı bir şekilde düzenleyerek yorumlamaya olanak sağlayan içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İçerik analizi insanların davranış ve yönelimlerinin anlaşılması ve doğasının belirlenmesi amacıyla dolaylı yollardan çalışma fırsatı sunar. İçerik analizi verilerin benzerliklerine göre temalara ayrılarak çözümlenmesi ve derinlemesine incelenmesinde kullanılan bir yöntemdir (Karataş, 2015).

Veriler nitel veri analiz programı olan Nvivo 11 programıyla çözümlenmiştir. Veriler çözümlenip yorumlanırken öğretmenlere görüşmeye katıldıkları sıraya göre Ö1, Ö2, Ö3, ..., Ö26, Ö27, Ö30 kodları verilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri ilgili kategori ve soruya yerleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarından çıkan bulgular ve yüzdelik değerleri tablolar halinde sunulmuştur

Araştırmanın sorularının belirlenmesi ve yorumlanmasında geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek için üçgenleme tekniği kullanılmıştır. Dört çeşit üçgenleme tekniği bulunmaktadır. Bunlar; yöntem üçgenlemesi, kaynakların üçgenlemesi, analizci üçgenlemesi ve kuram/bakış açısı üçgenlemesidir (Patton, 2014). Araştırmacı üçgenleme de verilerin toplanması, analizi ve yorumlanmasında birden fazla uzmanın yer alması durumudur (Başkale, 2016). Araştırmada geçerlik analiz süreci ortaya çıkan bulguların araştırıldığı doğrudan alıntılara yol verilerek sağlanmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde sosyal bilgiler dersinde mekânsal vatandaşlığın öğretimine ilişkin öğretmen görüşlerine ait bulgular tablolar halinde sunulmaktadır. Öğretmenlerin araştırmanın problem cümlesi olan "Sosyal bilgiler dersinde mekânsal vatandaşlığın öğretimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?" çevresinde oluşturulan sorulara verdiği cevaplar alt problemler halinde aşağıda verilmektedir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde "Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre mekânsal vatandaşlık kavramı neyi ifade

etmektedir?” sorusuna cevap alınmıştır. Öğretmenlerin bu soruya ait cevapları [Tablo 2](#)'de verilmiştir.

Tablo 2: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Mekân Mekânsal Vatandaşlık Kavramına İlişkin Cevapları	
Mekân bilgisine ilişkin görüşler	%
Yaşadıkları çevreye karşı farkındalık sahibi olma	34,5
Sosyal bilgilerin bir parçası olma	27,6
Coğrafya bilgisinin bir parçası olma	24,15
Tarihi konuları kavramada yardımcı olması	13,8
Etkin vatandaş olmaya destek olma	6,9
Aidiyet duygusunu destekleme	3,45

Tablo.2 de görüldüğü üzere öğretmenlerin araştırmanın birinci alt problemine vermiş oldukları cevaplar *yaşadıkları çevreye karşı farkındalık sahibi olma* (% 34,5), *sosyal bilgilerin bir parçası olma* (%27,6), *Coğrafya bilgisinin bir parçası olma* (% 24,15), *tarihi konuları kavramada yardımcı olması* (% 13,8), *etkin vatandaş olmaya destek olma* (% 6,9), *aidiyet duygusunu destekleme* (%3,45) olmak üzere 6 tema şeklinde verilmiştir.

Yaşadıkları çevreye karşı farkındalık sahibi olma olarak gören öğretmenlerden bazıları, “*Kişi, bedensel olarak bulunduğu yeri algılayamıyorsa yarım yamalak yaşıyor demektir. Bu algısı ne kadar gelişkinse yaşam kalitesi de o oranda artacaktır. (Ö6), “Bireyi ve toplumu ele alan bir ders olan sosyal bilgilerde mekân bilgisi önemlidir. Birey içinde bulunduğu mekânı bilmeli ki ona göre hareket etmeli.” (Ö7), “Çevresel bilgi önemlidir, farkında olmak doğayı korumak ve buna göre yaşamak açısından oldukça önemli olduğunu düşünüyorum.” (Ö17), “Mekân bilgisi çevremize karşı duyarlılığımızı artırır. Sosyal bilgiler de çevre bilinci vermek amacı taşır bu yönden önemli olabilir.” (Ö28) şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.*

Mekân bilgisini sosyal bilgilerin bir parçası olarak gören öğretmenler, “*İnsan ve mekân birbirinden bağımsız görülemez. İnsanın da mekânda yaşayabilmesi için belli kurallar ve normlar vardır. Bu kural ve normlarda sosyal bilgiler dersinde öğrenciye aktarılır. Ayrıca bireyin üzerinde yaşadığı mekânın bilgisini de ilk olarak sosyal bilgiler dersinde alır. Bu sebepten ötürü de mekân bilgisinin çok önemi vardır.” (Ö13), “Sosyal bilgiler dersi mekân ve farklı mekânlara ait bilgiler sunmaktadır. Bunu yaparken de yakından uzağa ilkesiyle hareket eder.” (Ö14), “Sosyal bilgiler dersinde öğrenciler mekân olarak ülkelerini bölgelerini ve şehirlerini öğrenerek çevrelerinde gelişen olaylara duyarlılık kazanırlar. (Ö23) şeklinde ifade etmişlerdir.*

Coğrafya bilgisinin bir parçası olma ilgili olan öğretmen cevaplarından bazıları: “*Sosyal bilgiler dersi coğrafya alt disiplinine sahiptir coğrafya bilgisini alma ve içselleştirme açısından önemlidir.” (Ö5), “Sosyal bilgiler dersinde mekân bilgisi özellikle Coğrafya konularında önemlidir. Çünkü coğrafya çocuklarda mekân algısını oluşturmaya çalışır.” (Ö9), “Sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan coğrafya disiplini ile bağlantılı olan mekân kavramı, öğrencilerin yaşadıkları çevreden başlayarak ait oldukları bölgeyi, ülkeyi ve yaşadıkları ülkenin Dünya üzerindeki yeri ve konumunu öğrenmeleri açısından önemlidir.” (26), “Sosyal Bilgiler multidisipliner bir alandır ve coğrafya bu alanların bir parçasıdır. Bu yüzden özellikle coğrafya dersinde mekân bilgisi konunun anlaşılabilirliği açısından çok önemlidir. Tarih yeterliği için de önemlidir. Tarihi mekânın anlaşılabilir kavranmasında önem taşır.” (Ö27) şeklindedir.*

Tarihi konuları kavramada yardımcı olması açısından mekânın önemine vurgu yapan öğretmenler; “*Tarih ve coğrafya alanlarında öğrenilenlerin daha kalıcı olması açısından mekân bilgisinin hem öğretmen hem öğrenci tarafından bilinmesi gerekmektedir. (Ö20), “Sosyal bilgiler dersimizin tarih ve coğrafya bilimlerinde yer bilgisi önemlidir. Tarihi olaylar belli bir yerde meydana gelir. Coğrafya da zaten yer bilimidir. (Ö29) şeklinde ifade etmişlerdir.*

Etkin vatandaş olmaya destek olma olarak önem atfeden öğretmenlerden bazıları mekân bilgisini ve önemini “*Etkin vatandaş olmanın yolunu ilgili alanlarda görmek öğrenmeyi etkin kılar.” (Ö24), “Etkin vatandaş olabilmeyen ön koşullarından birisi de üzerinde yaşadığı coğrafyanın mikro ve makro çevrenin bilincinde olmasıdır.” (Ö25) olarak açıklamışlardır.*

Aidiyet duygusunu desteklemeyle ilgili olan öğretmenlerden bazıları; “*Mekân bilgisi sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin yaşadıkları çevreyi öğrenmeleri için çok gereklidir. Öğrenciler mekân bilgisine ait oldukları toplumu, o toplumun maddi ve manevi değerlerini öğrenerek içinde yaşadıkları topluma aidiyet hissederek.” (Ö2) şeklinde ifade etmişlerdir.*

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olarak “*Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler dersinde hangi öğrenme alanlarında mekânsal vatandaşlık eğitimi nasıl verilmektedir?” belirlenmiştir. İkinci alt problemde sorusuna ilişkin olarak öğretmenlerin birden çok öğrenme alanında mekânsal vatandaşlığın verildiğini ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin bu soruya ait cevapları [Tablo 3](#)'de verilmektedir.*

Tablo 3: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Mekânsal Vatandaşlığın Öğrenme Alanlarına Dağılımı

Öğrenme alanı	%
İnsanlar Yerler ve Çevreler	69
Etkin Vatandaşlık	37,95
Birey ve Toplum	37,95
Kültür ve Miras	27,6
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	20,7
Küresel Bağlantılar	13,8
Bilim, Teknoloji ve Toplum	3,45

Tablo. 3 incelendiğinde, öğretmenler 7 farklı öğrenme alanının mekânsal vatandaşlığı desteklediğine yönelik görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğretmenler %69 oran ile birinci sırada “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanını mekânsal vatandaşlığı desteleyen öğrenme alanı olarak belirtmişlerdir. Bu öğrenme alanını, %37,95 oran ile “Birey ve Toplum” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanları, %27,95 ile “Kültür ve Miras”, % 20,7 ile “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, %13,8 ile “Küresel Bağlantılar” ve % 3,45 ile “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı izlemektedir. Öğretmenlerden bazılarının bu konudaki görüşleri aşağıda verilmektedir.

İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanıyla ilişkilendiren bazı öğretmenler, “...İnsanlar yerler çevreler: öğrencilere çevresini yani mekânının eğitimini veren bir öğrenme alanı olduğu için mekânsal vatandaşlık eğitimini desteklemektedir.” (Ö2), “...İnsanlar yerler ve çevreler: öğrencilere yaşadıkları mekân ve toplum hakkında bilgi sağlar. “(Ö23), “... İnsanlar yerler ve çevreler: İnsan ve insanları ilişkili yer çevre alanlar üzerinden konu akışı var ve bunu sosyal bilgilerin iyi vatandaş olma bilinci ile harmanlamaktadır. Mekânsal vatandaşlıkla uyumla ilerler.” (Ö27) olarak ifade etmiştir.

Etkin Vatandaşlık öğrenme alanıyla ilişkilendiren öğretmenler bu ilişkiyi, “... Etkin vatandaşlık: vatandaşlık hak ve sorumluluklarının öğretildiği bu öğrenme alanı mekânsal vatandaşlığı destekler.” (Ö2), “Etkin vatandaşlık toplumun ve vatanın bir parçası olarak bunlara karşı görev sorumluluklarımız nelerdir, haklarımız nelerdir bunları öğreniriz.” (Ö8), “Etkin vatandaşlık: bu öğrenme alanında öğrenciler haklarını ve sorumluluklarını öğrenmektedirler. Bu yüzden mekânsal vatandaşlığı da destekler diye düşünüyorum.”(Ö23), “... Etkin vatandaşlık alanı demokrasiyi uygulama ve karar verme yönünde destekleniyor”. (Ö24), “...Etkin vatandaşlık: İyi vatandaş olma mekânsal vatandaşlık bilinci geliştirilerek sağlanır.” (Ö27) şeklinde ifade etmişlerdir.

Birey ve Toplum öğrenme alanıyla ilişkilendiren bazı öğretmenler, “...birey ve toplum: öğrencilere işledikleri konular vasıtasıyla topluma aidiyetini, toplumunun özelliklerini vermesi açısından desteklemektedir.”(Ö2), “... Birey ve Toplum. Bu alanlar hem bireyi hem toplumu hem de vatandaşlık bilincini kişilere aktarır.”(Ö4), “Birey ve toplum: toplumun özelliklerini ve kurallarını öğretmek öğrenciyi topluma hazırlar.”(Ö14) “Birey ve toplum: toplum öğrenme alanı olduğundan mekânsal vatandaşlıkla ilgilidir.”(Ö29) şeklinde ifade etmiştir.

Kültür ve Miras öğrenme alanıyla ilişkilendiren öğretmenler bu ilişkiyi, “Kültür ve miras ile geçmişte yaşamış toplumları ve bu toplumların bu coğrafyayı neden seçtikleri ve insanlığa neler bıraktıklarını öğreniriz.” (Ö8), “...Kültür ve Miras: İçinde yaşadığı mekânın tarihini ve önemini anlamak ve buna göre yaşamaya faydalıdır.” (Ö14), “Kültür ve miras: İnsan ve insanları ilişkili yer çevre alanlar üzerinden konu akışı var ve bunu sosyal bilgilerin iyi vatandaş olma bilinci ile harmanlamaktadır. Mekânsal vatandaşlıkla uyumla ilerler.” (Ö27), “Kültür ve miras: kültürel öğeler toplumda yaşayıp bu öğeleri sonraki nesillere miras bırakılır.” (Ö29) şeklinde ifade etmişlerdir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanıyla ilişkilendiren bazı öğretmenler, “...Üretim dağıtım ve tüketim ile insanların yapmış olduğu faaliyetler ve onlara katkısını öğreniriz.”(Ö8), “...Üretim, Dağıtım, Tüketim - Toplumsal işleyiş ve çevre ilişkisini belirtir.” (Ö11), “...Üretim dağıtım tüketim: bireyin yaşadığı toprakların önemini anlatmaktadır.” (Ö13), “Üretim dağıtım tüketim: öğrencilere ülke ve bölgesindeki üretimi ve bilinçli tüketimi öğretmektedir.” (Ö23) şeklinde ifade etmişlerdir.

Küresel Bağlantılar öğrenme alanıyla ilişkilendiren bazı öğretmenler, “... Küresel bağlantılar: Öğrencilere küresel ilişkiler diğer toplumlar ve ülkelerle ilgili bilgiler vererek hem kendi kültürünü ayırt etme hem de farklı kültürler tanıma yoluyla mekânsal vatandaşlığı destekler.” (Ö2), “...Küresel bağlantılar mekânsal vatandaşlık eğitimini desteklemektedir.”(Ö20), “...Küresel bağlantılar: bilim ve teknoloji ile birlikte Dünya artık avucumuzdadır. Üzerinde yaşadığımız dünyayı tanıyarak çıkarımlarda bulunmamıza yardımcı olur.” (Ö26) olarak ifade etmiştir.

Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanıyla ilişkilendiren bir öğretmen bunu “Bilim teknoloji ve toplum: Bu unsurlar belli bir mekânda meydana gelir.”(Ö29) olarak ifade etmiştir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminde “Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler programındaki hangi değerler

mekânsal vatandaşlıkla ilgilidir?" sorusuna cevap alınmıştır. Öğretmenler bu soruya ait birden fazla değerini mekânsal vatandaşlıkla ilgili olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu soruya ait cevapları Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Mekânsal Vatandaşlıkla İlgili Olan Değerler	
Mekânsal vatandaşlıkla ilişkilendirilen değerler	%
Vatanseverlik	67,83
Sorumluluk	39,27
Dayanışma	24,99
Duyarlılık	21,42
Bağımsızlık	14,28
Eşitlik	14,28
Adalet	14,28
Aile birliğine önem verme	10,71
Tasarruf	10,71
Yardımseverlik	10,71
Bilimsellik	10,71
Çalışkanlık	7,14
Özgürlük	7,14
Dürüstlük	3,57
Sevgi	3,57

Tablo 4' te mekânsal vatandaşlıkla ilgili olan değerlere ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans değerlerini vermektedir. Katılımcı sosyal bilgiler öğretmenleri, mevcut programda yer alan 18 değerden 15'inin mekânsal vatandaşlıkla ilgili olduğunu belirtmiştir. %67,83 oran ile "vatanseverlik" değeri ilgili kavramla ilişkilendirilen ilk değer olmuştur. Bu değeri %39,27 ile "sorumluluk", %24,99 ile "dayanışma", %21,42 ile "duyarlılık" değerleri izlemiştir. % 14,28'lik orana sahip "adalet", "bağımsızlık", ve "eşitlik"; %10,71'lik orana sahip "aile birliğine önem verme", "tasarruf", ve "yardımseverlik"; %7,14'lük orana sahip "çalışkanlık" ve "özgürlük" ile %3,57'lik orana sahip "dürüstlük" ve "sevgi" değerleri öğretmenler tarafından mekânsal vatandaşlık ile ilişkilendirilen diğer değerlerdir. Öğretmenlerden bazılarının bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir.

Vatanseverlik değeri ile ilişkilendiren öğretmenlerden bazıları bu değerlerin nasıl kazandırılabilceğini, "Vatanseverlik: sosyal bilgiler dersinin yapı taşı olan vatandaşlık ve buna bağlı vatanseverlik değeri ülkemizin doğal güzelliklerinin anlatılması ve gezdirilmesi yoluyla verilebilir." (Ö2), "Vatanseverlik: bulunduğu mekânın önemini kavraması için sunum teknikleri kullanılabilir." (Ö14), "Vatanseverlik: geçmiş zamanlarda yaşanan kahramanlığımızın belgeselleri izlettilererek, geziler yapılarak örneğin Çanakkale gezilebilir." (Ö16), "Vatanseverlik: bu değer doğrudan ilişkilidir. Bu değeri kazandırmak için tarihi alanlar gezdirilebilir, konferanslar düzenlenebilir, tiyatro sayesinde öğrencilerin içselleştirmesi sağlanabilir." (Ö23), "Vatanseverlik: öncelikle rol model olunmalıdır, vatan sevgisini özümsemiş bir öğretmenin değerini %50 sini kavradığını düşünüyorum. Örnek olay yöntemi kullanılabilir, drama yaptırılabilir, okulun imkânlarına göre müze ziyaretine gidilebilir." (Ö25), "Vatanseverlik: vatanseverlik bizim kanımızda vardır. Bayrak, istiklal marşının önemi ve milli günlerin önemi anlatılarak kazandırılabilir." (Ö28) şeklinde açıklamışlardır.

Sorumluluk değeri ile ilişkilendiren öğretmenlerden bazıları bu değerlerin nasıl kazandırılabilceğini, "Sorumluluk: bulunduğu çevre için, gelecek için sorumlulukları olduğunu drama ve rol model teknikleriyle küçük görevler vererek." (Ö5), "Sorumluluk: öğrenciye kendi evinden başlayarak mahallesine ve şehrine ve dünyaya kadar olan sorumlulukları anlatılabilir." (Ö13), "Sorumluluk: yaşadığı toplumun ve mekânın bilgisi ile bağlantılı olarak sorumluluk aşılanabilir." (Ö14), "Sorumluluk: aile ile iletişime geçilerek evde, yaşadığı çevrede yaşına göre sorumluluklar verilmesi sağlanmalıdır. Okulda, sınıfta sorumluluklar verilerek davranışa dönük somut kazanım hedeflenmelidir." (Ö25) şeklinde ifade etmişlerdir.

Dayanışma değerini ilgili gören bazı öğretmenlerimiz bu değerlerin nasıl kazandırılabilceğini, "Dayanışma: köy ve şehir hayatı karşılaştırılarak farklı ortamların anlaşılması vasıtasıyla." (Ö13), "Dayanışma: toplumsal konularda birlikteliğin önemi üzerinde durarak örnek olaylarla anlatılabilir Japonya gibi." (Ö14), "Dayanışma, duyarlılık gibi değerler diğer devletlerle olan ilişkilerimiz üzerinden harita üzerinde gösterilerek kazandırılabilir." (Ö20), "Dayanışma: gruplara ayırıp, ilgilerini çeken yaşama dönük bir problem verilerek, işbirlikçi anlayışla çözüm üretmeleri ve hayata geçirmeleri sağlanmalıdır." (Ö25) şeklinde açıklamışlardır.

Duyarlılık değeri ile ilişkilendiren öğretmenlerden bazıları bu değerlerin nasıl kazandırılabilceğini, "Duyarlılık: çevresinde olup bitenlerle ilgili sorgulama ve eleştiri yapabilmesini tartışma yöntemiyle kazandırmak." (Ö5), "Duyarlılık: küresel ısınma, yaşadığımız yeri temiz tutma gibi bu konuyla ilgili belgesel izlettirilebilir, geziler yapılabilir." (Ö13), "Duyarlılık: yaşadığımız yöre, bölge ve ülkemize karşı duyarlılık oluşturmamız gerekir. Bunun içinde tanımak araştırmak gerekir." (Ö26), "Duyarlılık: yaşadığı çevreye karşı ilgisi artırılarak (Ö30) şeklinde ifade etmişlerdir.

Adalet, bağımsızlık, eşitlik değerlerini ilgili gören bazı öğretmenlerimiz bu değerlerin nasıl kazandırılabilceğini, "Adalet:

bu değerler sosyal bilgiler dersinde kazandırılabilir. Bu değerleri kazanmadan diğerlerini kazandırmanın insanlara sadece günü kurtarmak olarak döneceği anlatılmalıdır.” (Ö10), “Adalet... Eşitlik, Özgürlük: Anlatıp örnek olunarak.” (Ö29) “... Bağımsızlık, Eşitlik, Dürüstlük... Bu değerleri ilköğretimdeki hayat bilgisi dersinden başlayarak aşamalı olarak vermek gerekir. Değerler Eğitimi belki programlara eklenirse bireyler için yararlı olabilir.” (Ö4) “Bağımsızlık: geçmişte verilen mücadeleler anlatılabilir belgeseller izletilir.” (Ö14), “... Eşitlik, Dürüstlük, Sorumluluk, Vatanseverlik. Bu değerleri ilköğretimdeki hayat bilgisi dersinden başlayarak aşamalı olarak vermek gerekir. Değerler Eğitimi belki programlara eklenirse bireyler için yararlı olabilir.” (Ö4), “Eşitlik: herkesin eşit olduğunu örnek olayla anlatarak.” (Ö5), “Eşitlik: herkesin kanunlar önünde eşit olduğunu kavratılmalı.” (Ö15), “... Eşitlik, Özgürlük: Anlatıp örnek olunarak.” (Ö29) şeklinde açıklamışlardır.

Aile birliğine önem verme, bilimsellik, tasarruf, yardımseverlik değerlerini ilgili gören bazı öğretmenlerimiz bu değerlerin nasıl kazandırılacağını, “Aile birliğine önem verme yaparak yasayarak kazandırılır.” (Ö21), “Aile birliğine önem verme: insan dünyaya geldiğinde içinde bulunduğu ilk ortam ailedir. Ailemizden aldığımız eğitimle mekânsal vatandaşlığın ilk temelini atarız.” (Ö26), “Bilimsellik: coğrafyada verilecek koordinat sistemi ve ülkenin uydu görüntülerinin tartışılması yoluyla.” (Ö2), “Bilimsellik: vatandaşlık denilince artık bilimsel olmak ve ülkesi için çalışmak demektir. Bunu kazandırmak için öğrencilere ilgilendikleri alanla ilgili iş yeri ziyareti yapılabilir.” (Ö23), “... Tasarruf. Öncelikle vermeye çalıştığımız değerlere kendimiz sahip olacağız ve karşımızdaki kitleye yaşantımızla örnek olacağız. Birey gördüklerini ve kendisine rol model seçtiği kişilerin davranışlarını daha çabuk öğrenir.” (Ö8), “Tasarruf: tasarrufun önemi ve tasarrufun geliştiği ülkelere örnek verilerek öğrenciler bu konuda bilinçlendirilebilir.” (Ö13), “Yardımseverlik: öğrencilerin ekonomik durumları göz önünde bulundurularak kitap, giysi vb toplanıp bir okula yardım yapılabilir ya da okula yardım yapılması sağlanabilir. Hayvan barınaklarına mama yardımı vb etkinlikler düzenlenebilir. Okulun mekânsal durumuna göre etkinlik planlanır.” (Ö25) olarak ifade etmişlerdir.

Çalışkanlık, özgürlük, dürüstlük, sevgi değerlerini ilgili gören bazı öğretmenlerimiz bu değerlerin nasıl kazandırılacağını, “Çalışkanlık: çalışmadan bir şey elde edemeyeceğini öğretmek.” (Ö15), “Özgürlük- Özgürlüklerin yaşatılması gerekir.” (Ö11), “... Eşitlik, Özgürlük: Anlatıp örnek olunarak.” (Ö29), “... Dürüstlük, Sorumluluk, Vatanseverlik. Bu değerleri ilköğretimdeki hayat bilgisi dersinden başlayarak aşamalı olarak vermek gerekir. Değerler Eğitimi belki programlara eklenirse bireyler için yararlı olabilir.” (Ö4), “Sevgi: duygudaşlık ve hümanizm aşılmalıdır.” (Ö15) şeklinde açıklamışlardır.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt probleminin sorusunda “Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler programındaki hangi beceriler mekânsal vatandaşlıkla ilgilidir?” sorusuna cevap alınmıştır. Öğretmenler bu soruya ait birden fazla becerinin mekânsal vatandaşlıkla ilgili olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu soruya ait cevapları **Tablo 4**'te verilmiştir.

Tablo 5: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Mekânsal Vatandaşlıkla İlgili Olan Beceriler	
Mekânsal vatandaşlıkla ilişkilendirilen beceriler	%
Mekânı Algılama	53,28
Çevre Okuryazarlığı	43,29
Harita Okuryazarlığı	36,63
Konum Analizi	23,31
Sosyal Katılım	16,65
İletişim	13,32
Değişim ve sürekliliği algılama	13,32
Eleştirel Düşünme	9,99
Empati	9,99
Araştırma	9,99
Hukuk Okuryazarlığı	6,66
Gözlem	6,66
Politik Okuryazarlık	6,66

Tablo 5'te da görüldüğü gibi, çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler programındaki 27 beceriden 21'inin mekânsal vatandaşlıkla ilgili olduğunu belirtmiştir. %53,28'lik oranıyla “mekânı algılama” becerisi öğretmenler tarafından mekânsal vatandaşlıkla en çok ilişkilendirilen beceri olmuştur. Beceriye %43,29 ile “çevre okuryazarlığı”, %36,63 ile “harita okuryazarlığı”, %23,31 ile “konum analizi”, %13,32 ile “değişim ve sürekliliği algılama” ve “iletişim”, %9,99 ile “araştırma”, “eleştirel düşünme”, “empati”, %6,66 ile “hukuk okuryazarlığı”, “empati”, “gözlem” ve “politik okuryazarlık” becerileri izlemektedir. “dijital okuryazarlık”, “finansal okuryazarlık”, “iş birliği”, “kanıt kullanma”, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme”, “karar verme”, “yenilikçi düşünme” ve “zaman ve kronolojiyi algılama” becerileri, %3,33 ile öğretmenler tarafından mekânsal vatandaşlıkla ilişkilendirilen diğer becerilerdir. Öğretmenlerin bu konuya ilişkin ifadeleri aşağıda verilmektedir.

Mekânı algılama becerisini ilgili gören bazı öğretmenlerimiz bu becerinin nasıl kazandırılabileceğini, “Mekânı algılama: nerede bulunduğu, yaşadığı anlatılıp bunların önemi fark ettirilerek.” (Ö13), “Mekânı algılama: ben ve çevrem adlı kısa hikâye çalışması yapılabilir.”(Ö14), “Mekânı algılama: çevresinde bulunduğu önemli yerler derste anlatılarak.” (Ö16), “Mekânı algılama: dünyada görülen farklı ilkim tipleriyle ilgili belgesel izleterek.”(Ö23), “Mekânı algılama: çevresinde yetişen ürünler ve doğal güzellikler anlatılıp doğa gezileri yapılabilir (Ö28), “Mekânı algılama: yaşadığı çevreyi tanımaya yardımcı olunarak.” (Ö30) şeklinde açıklamışlardır.

Çevre Okuryazarlığı becerisi ile ilişkilendiren öğretmenlerden bazıları bu becerinin nasıl kazandırılabilceğini, “Çevre okuryazarlığı: öğrencilere çevre kirliliğiyle ilgili hem çevre felaketleri hem de güzel örnekleri hakkında araştırmalar vererek.” (Ö23), “Çevre okuryazarlığı: Çevre okuryazarlığı bilinci kazanımı vatandaşlık bilgisi gelişmiş bireyler vasıtasıyla mekân vatandaşlık bilgisi ile ilgilidir.” (Ö27), “Çevre okuryazarlığı: çevresini koruması, temiz tutmasının önemi anlatılarak.” (Ö28), “Çevre okuryazarlığı: yaşadığı çevrenin kıymetini öğreterek.” (Ö30) olarak ifade etmişlerdir.

Harita Okuryazarlığı becerisini ilgili gören bazı öğretmenlerimiz bu becerinin nasıl kazandırılabilceğini, “harita okuryazarlığı: daha eğlenceli ve öğretici 3 boyutlu haritalar kullanılarak haritalar sevdinir ve önemi kavratılabilir.” (Ö13), “harita okuryazarlığı: şehir ve bölge haritası incelenebilir, google earth kullanılabilir.” (Ö14), “...harita okuryazarlığı, konum analizi, mekânı algılama gibi beceriler mekânsal vatandaşlık ile ilgilidir. Derslerde bu konular üzerinde konuşarak, harita inceleyerek, dünya ve Türkiye gündemini takip ederek çeşitli çalışmalar yaptırılarak kazandırılabilir.” (Ö20), “harita okuryazarlığı: 3 boyutlu haritalar vasıtasıyla, doğa gezileri yapıp harita ile karşılaştırmalar yaptırarak.” (Ö23), “harita okuryazarlığı: Harita okuma becerisi kazanımı vatandaşlık bilgisi ile ilgilidir.” (Ö27) şeklinde açıklamışlardır.

Konum Analizi becerisi ile ilişkilendiren öğretmenlerden bazıları bu becerinin nasıl kazandırılabilceğini, “konum analizi: çevremizde bulunan dükkânlar ve yerler çizdirilebilir.” (Ö14), “konum analizi: google earth kullanılabilir” (Ö17), “konum analizi: yönlerle ilgili kendi sokağının krokisini çizdirerek.” (Ö23) olarak ifade etmişlerdir.

Sosyal Katılım becerisini ilgili gören bazı öğretmenlerimiz bu becerinin nasıl kazandırılabilceğini, “Sosyal katılım becerisi: sınıf içinde öğrenciyi derse ve etkinliklere dâhil ederek.” (Ö6), “Sosyal katılım: sınıftaki süreçlere katılım sağlamları yoluyla.” (Ö14), “Sosyal katılım yaparak yasayarak öğrenme yolu ile kazandırılır.” (Ö21), “sosyal katılım: yapılacak etkinliklere ve derse tüm öğrencileri dâhil ederek ve katılmaları sağlanarak.” (Ö23) şeklinde açıklamışlardır.

İletişim becerisini ilgili gören bazı öğretmenlerimiz bu becerinin nasıl kazandırılabilceğini, “İletişim becerisini öğrencilere sınıf içindeki öğrendiklerini günlük hayata aktarımda nasıl bir yol izlediklerini sorarak onların insanlarla iletişime geçtiklerinin farkına varmalarını sağlayarak öğretilir.” (Ö3), “iletişim: diyalogla çözüm yollarını öğreterek” (Ö15) şeklinde ifade etmişlerdir.

Değişim ve Sürekliliği Algılama becerisi ile ilişkilendiren öğretmen bu becerinin nasıl kazandırılabilceğini, “değişim ve sürekliliği algılama: öğrendiklerinin üzerine yeni bilgiler koyarak.” (Ö15) olarak açıklamıştır.

Araştırma, eleştirel düşünme, empati becerilerini ilgili gören bazı öğretmenlerimiz bu becerilerin nasıl kazandırılabilceğini, “Araştırma: öğrenciler coğrafya konuları vasıtasıyla öğrenciler araştırma değerini kazanabilir. Öğrencilere bu konuda ödevler verilebilir.” (Ö2), “Eleştirel düşünme: öğrencilere söz hakkı tanıyarak konuşmalarını sağlamak.” (Ö10), “Empati: drama yoluyla öğretilir.” (Ö10), “Empati: yaparak, yaşayarak, severek öğretilir.” (Ö15) olarak açıklamışlardır.

Gözlem, hukuk okuryazarlığı, politik okuryazarlık becerilerini ilgili gören bazı öğretmenlerimiz bu becerilerin nasıl kazandırılabilceğini, “Gözlem: doğa gözlemi yapılabilir.” (Ö14), “Hukuk okuryazarlığı, hak ve özgürlükleri öğretilerek verilebilir...” (Ö7), “Politik okuryazarlık: ülkenin bulunduğu konum politikayla doğrudan ilişkilidir bu durumda vatandaşlıkla bağlıdır. Politikalarında ülkelerin coğrafi konumları da etkilidir. Bu durumun öğrencilerin öğrenmesi yaşadıkları mekânın önemini anlamasına yardımcı olur.” (Ö13) şeklinde ifade etmişlerdir.

Diğer (dijital okuryazarlık, zaman ve kronolojiyi kullanma) becerileri ilgili gören bazı öğretmenlerimiz bu becerilerin nasıl kazandırılabilceğini, “Dijital okuryazarlık: bu değer derste son yıllarda sıkça adı geçen coğrafya bilgi sistemlerinin kullanılması vasıtasıyla kazandırılabilir.” (Ö4), “Kanıt kullanma: geçmişle günümüzü karşılaştırarak.” (Ö15), “Zaman ve kronolojiyi algılama: tarihi bilmeyi sevmeyi öğreterek.” (Ö15) olarak açıklamışlardır.

TARTIŞMA

Mekânsal vatandaşlığın tanımı ve sosyal bilgiler dersindeki yerine ilişkin olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin alındığı bu çalışmada birinci alt problem doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenleri mekânsal vatandaşlığı yaşadıkları çevreye karşı farkındalık sahibi olma, sosyal bilgilerin, coğrafyanın bir parçası olma, tarihi konuları anlamaya yardımcı olması, etkin vatandaş olmada önemli olması ve yaşanan yere aidiyet duygusunu desteklemesi gibi yönleriyle ifade

etmişlerdir. Gryl, vd., (2010), yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin mekânı anlama ve yorumlama gibi coğrafya kazanımları ve coğrafi bilgi sistemleri gibi coğrafya araçlarıyla vatandaşlığın daha iyi kavranabileceğini vurgulamışlardır. Jekel, Gryl ve Schulze, (2015), mekânsal bilincin geliştirilmesi ve bunla ilgili çalışmaların insanların vatandaşlık bilincini etkilediği ve iyi yönde geliştirdiğini savunmuştur. Baduroğlu (2018), yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin yaşamsal değeri olan konuları, insan ve mekân etkileşimini öğrendiklerini, bu nedenle de sosyal bilgiler öğrencilerin çevrelerini algılamada önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir. Ablak ve Aksoy (2018) mekânı algılama becerisinin 8. sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığı konusunda yapmış oldukları metafor çalışmasında öğrencilerin mekânı algılamaya ilgili geçerli metaforlar elde edildiğini bildirmişler, öğrencilerde bu becerinin geliştirilmesi ve kalıcılığı açısından daha fazla uygulama yapılmasını önermişlerdir. Sözü edilen çalışmalar sonuçları ve çıktılarıyla öğretmenlerle yapılan bu çalışmanın sonuçlarını desteklemektedirler.

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersi öğretim programdaki öğrenme alanlarından en çok insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanını mekânsal vatandaşlık ile ilişkilendirmişlerdir. Birey ve toplum ve etkin vatandaşlık öğrenme alanlarının mekânsal vatandaşlıkla ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Küresel bağlantılar, üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı ile bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanını da etkin vatandaşlıkla ilişkilendiren öğretmenler vardır. Çalışma kapsamında yapılan sosyal bilgilerde mekânsal vatandaşlığın yerinin incelenmesinde de mekânsal vatandaşlığın içerdiği beceri, değer ve kazanımlarla İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı ile doğrudan ilişkili olduğu bulunmuştur. Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında geçen teknoloji ve kullanımı ile mekânsal vatandaşlığın araçlarından olan coğrafi bilgi sistemlerinin kullanımının öğretilebileceği bir öğrenme alanı olarak mekânsal vatandaşlıkla ilişkilendirilebilir olduğu ifade edilmiştir. Etkin vatandaşlık öğrenme alanının da bireyi vatandaşlık konularında eğitmesi ve bu konudaki bilgilerini arttırması bakımından mekânsal vatandaşlığın vatandaşlık bilgisi boyutu ile ilişkilendirilebilir bulunmuştur. Esteves (2012), coğrafyada vatandaşlık eğitimi ile ilgili öğretmenlerle yaptığı çalışmada coğrafyanın vatandaşlık eğitimine katkısı ve etkisini incelemiş, çalışmaya katılan öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi vermede sosyal bilgiler dersindeki insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer alan konulardan olan coğrafyada nüfus ve onun alt temalarının, gelişim ve değişim ile çevre ve toplum temalarının vatandaşlık eğitimi vermeye daha uyumlu olduğunu belirttiklerini açıklamıştır. Avcı (2015), yapmış olduğu çalışmada çalışmaya katılan öğretmenlerin insanlar, yerler ve çevreler ve birey ve toplum öğrenme alanlarını coğrafya disiplini ile ilişkilendirdiklerini belirtmiştir. Özunal ve Özel (2016), sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının vatandaşlık bilinci kazandırmadaki rolüne ilişkin öğretmen görüşlerini alarak yapmış oldukları çalışmada öğretmenlerin sosyal bilgilerde var olan coğrafya konularının öğrencilerin vatandaşlık bilinci duygularını geliştirerek hem bireysel hem de toplumsal olarak birleştirici bir yapıda olduğu sonucunu aktarmışlardır. Bu açıklamalar ve bulgular araştırma bulgularını desteklemektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler ve mekânsal vatandaşlık ilişkilendirmesine bakıldığında en çok vatanseverlik değeriyle ilişkilendirdikleri bu değeri daha sonra sorumluluk, dayanışma, duyarlılık, eşitlik, adalet, bilimsellik, yardımlaşma, aile, tasarruf, çalışkanlık değerleri izlemiştir. Öğretmenler vatandaşlığı mekân kavramı üzerinden açıklayarak bu değerlerin nasıl kazandırılacaklarına ilişkin görüşlerini paylaşmışlardır. Kolnik, (2011) yapmış olduğu çalışmayla coğrafya eğitimi ile sürdürülebilir bir kalkınma için demokratik, katılımcı ve aktif vatandaşların yetişmesi sağlanabilir sonucuna varmıştır. İbret, Karatekin ve Avcı (2015), yapmış oldukları çalışmada öğretmenlerin vatandaşlık ile ilgili olarak vatanseverlik değerinin ve bu değerle ilgili olan değerlerin sosyal bilgiler disiplinlerinden coğrafya disiplini ile kazandırılabilirliğini belirtmişlerdir. Karası Avcı ve İbret (2016), değerler eğitimi bağlamında yapmış oldukları çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafyanın vatanseverlik değeri ile ilgili genel anlamda olumlu ve yapıcı bir görüşe sahip olduğunu vurgulamışlardır. Karasu Avcı (2017), değerler eğitimi ile ilgili olarak yapmış olduğu çalışmanın sonucunda çalışmaya katılan öğretmenlerin coğrafya disiplininin öğrencilere doğal çevreye ve kültürel mirasa duyarlılık ve vatanseverlik gibi değerlerin kazandırılabilirliğini belirttiklerini ifade etmiştir. Shin ve Bernardz (2018), yapmış oldukları çalışmada mekânsal vatandaşlığı, kapsamını, amacını ve gelişimini işledikleri eserlerinde mekânsal vatandaşlığın önemini ve durumunu tartışmışlar, coğrafyanın mekânsal vatandaşlık boyutuyla öğrencilerin yaşadıkları yere aidiyet duyguları geliştirdiklerini, coğrafyanın vatandaşlık üzerinde etkili bir disiplin olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmaların sonuçları ve araştırmacıların ifadeleri çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan becerileri mekânsal vatandaşlıkla ilişkilendirmeleri değerlendirildiğinde en çok mekân analizi, çevre okuryazarlığı, harita okuryazarlığı ve konum analizi becerilerinin ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Mekânsal vatandaşlığın doğasının da coğrafi bilgiyi kullanarak aktif vatandaşlık hak ve sorumluluklarının bilincinde olma olduğunu göz önüne bulduğumuzda öğretmenlerin sosyal bilgilerde daha önce tartışılmayan mekânsal vatandaşlığın özüne ilişkin farkındalık sahibi olduklarını söylemek yerinde olacaktır. Öğretmenler bu becerilerin yanında sosyal katılım, araştırma, empati, gözlem, iletişim gibi becerileri de mekânsal vatandaşlıkla ilişkilendirmişlerdir. Maude (2010), coğrafya eğitiminin ülkesindeki gençlere faydası ilgili yapmış olduğu çalışmada coğrafyanın öğrencilerin yerlerle ilgili meraklarına cevap verdiğini, onlara mekânlarını bu mekânların nasıl ve neden değişimler gösterdiğini, dünyaya dair bilgiler sağladığını, Dünyanın her bölgesindeki doğal süreçleri,

insanların hareketlerini, ticaret ve yatırım akışlarını, kültürel etkileri, fikir ve bilgi alışverişleri ve uluslararası anlaşmalar gibi bağlantıları kazandırdığını ve bunun küresel vatandaşlığı desteklediğini belirtmiştir. İbret, Aydın ve Turgut (2018), 16 coğrafya öğretmeni ile yaptıkları çalışma sonunda coğrafya eğitiminin bireylerde vatandaşlıkla ilgili olarak vatan ve millet sevgisini arttırmasına, aidiyet duygusunu geliştirmesine katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar ve açıklamalar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk Dil Kurumu [TDK] (2018), tarafından “yer, bulunulan yer, ev, yurt” olarak tanımlanan mekân öğretmenler tarafından da en çok yaşama alanı olarak tanımlanmıştır. İnsanların yaşadıkları, hayatlarını sürdürdükleri yer olarak adlandırdıkları ve tanımladıkları mekânı, zamanının çoğunu geçirdikleri yer, bulunduğu yer olarak da adlandırmışlardır.

Coğrafi bilgilerle donatılmış ve bu bilgileri kullanarak vatandaşlık süreçlerine katılma olarak tanımlanan mekânsal vatandaşlık (Shin ve Bernardz, 2018) sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından coğrafi bilgiye dayalı vatandaşlık, mekâna bağlı vatandaşlık, mekân bilgisine sahip birey olma olarak tanımlanmıştır. Öğretmenlerin mekânsal vatandaşlıkla ilgili olarak sosyal bilgilerin doğası ve programda bulunan kazanım ve değerlerden yola çıkarak açıkladığı mekânsal vatandaşlığın tanımına çok da uzak olmadıkları söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri programdaki öğrenme alanlarından İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanını mekânsal vatandaşlık ile ilişkilendirmişlerdir. Daha sonra birey ve toplum ve etkin vatandaşlık öğrenme alanlarının mekânsal vatandaşlıkla ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Küresel bağlantılar, üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı ile bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanını da etkin vatandaşlıkla ilişkilendiren öğretmenler vardır. Çalışma kapsamında yapılan sosyal bilgilerde mekânsal vatandaşlığın yerinin incelenmesinde de mekânsal vatandaşlığın içerdiği beceri, değer ve kazanımlarla insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı ile doğrudan ilişkili olduğu bulunmuştur.

Öğretmenlerin programdaki değerleri mekânsal vatandaşlıkla ilişkilendirmesine baktığımızda en çok vatanseverlik değeriyle ilişkilendirdikleri bu değeri daha sonra sorumluluk, dayanışma, duyarlılık, eşitlik, adalet, bilimsellik, yardımlaşma, aile, tasarruf, çalışkanlık değerleri izlemiştir. Öğretmenler vatandaşlığı mekân kavramı üzerinden açıklayarak bu değerlerin nasıl kazandırılacaklarına ilişkin görüşlerini paylaşmışlardır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin programdaki becerileri mekânsal vatandaşlıkla ilişkilendirmesine baktığımızda en çok mekân analizi, çevre okuryazarlığı, harita okuryazarlığı ve konum analizi becerilerinin ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Mekânsal vatandaşlığın doğasının da coğrafi bilgiyi kullanarak aktif vatandaşlık hak ve sorumluluklarının bilincinde olma olduğunu göz önüne bulduğumuzda öğretmenlerin sosyal bilgilerde daha önce tartışılmayan mekânsal vatandaşlığın özüne ilişkin farkındalık sahibi olduklarını söylemek yerinde olacaktır. Öğretmenler bu becerilerin yanında sosyal katılım, araştırma, empati, gözlem, iletişim gibi becerileri de mekânsal vatandaşlıkla ilişkilendirmişlerdir.

Mekânsal Vatandaşlığın sosyal bilgilerle ilişkisi ortaya konulduğunda, mekânsal teknoloji ve araçlar yardımıyla sosyal bilgiler dersinde verilebilecek, öğrencilerin her gün gelişen ve değişen toplum ihtiyaç ve yönelimlerini anlayarak topluma aktif birer vatandaşlar olarak katılımlarını sağlaması bakımından önem arz etmektedir. Coğrafi bilginin öğrencilerin günlük hayatlarında kullanımının yaygınlaşması ve mekânsal vatandaşlığın verilebilmesi için yapılabilecek çalışmalar şu şekilde sıralanabilir;

- Milli eğitim bakanlığı mekânsal vatandaşlığa ilişkin olarak öğretmenlerin yetiştirilmesi amacıyla kurslar açarak mekânsal teknoloji eğitimi verebilir.
- Mekânsal vatandaşlığa ilişkin sosyal bilgiler öğrenme alanlarına daha fazla yer verilebilir, mekânsal vatandaşlığın öğretime ilişkin programda, ders kitaplarında güncellemeler yapılabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans müfredatına öğretmen adaylarının mekânsal vatandaşlık eğitiminin içeriklerini alabilecekleri dersler konulabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmenleri derslerini mekânsal veriler sunan coğrafi bilgi teknolojilerini kullanarak işleyebilir.
- Ortaokullarda öğrencilerin mekânsal becerilerini arttırmak için yararlanılacak teknolojilerle ilgili kişisel gelişim amacıyla araştırmalar yapılabilir.
- Mekânsal vatandaşlıkla ilgili ortaokullarda öğrencilere yönelik ve öğrencilerle birlikte projeler, etkinlikler yapılabilir.
- Sosyal bilgiler eğitiminde mekânsal vatandaşlık ve eğitimi ile ilgili çalışmalar nitelik ve nicelik olarak arttırılabilir.

EXTENDED ABSTRACT

TEACHERS' OPINIONS ON THE TEACHING OF SPATIAL CITIZENSHIP IN SOCIAL STUDIES COURSE

INTRODUCTION

When the educational programs of the societies, the general objectives of these programs and the textbooks taught in the courses are examined, one of the common objectives of all societies is to educate people who are compatible with the society and who adopt the rules of society. In order to educate students who are the future of societies, educational institutions offer science disciplines to students in schools by means of educational programs and their teachers. One of the courses offered to students in order to comprehend the social values of the students is the social studies course. The social studies course is to integrate the content of social sciences in accordance with the students' level in order to provide students with the knowledge, skills and values of citizenship (Çengelci, 2013). Social studies subject raises the awareness of the students about the society in which they live in to live active citizens (Zarrillo, 2004).

In the beginning, the basic aim of the course is to train a good citizen who can adapt to the society in which he / she lives and develop his/her democratic life. To this end, social studies courses have been associated with social science disciplines in order to provide students with skills and values of different dimensions. Keçe and Meray (2011) state that social studies use many disciplines to realize the aims of social studies course. One of the leading discipline that is associated in social studies is the science of geography. Geography is one of the most important discipline that used in social studies. Geography is a social studies discipline that helps students develop a perspective on today's world. Students gain geographical consciousness in terms of understanding and evaluating the world through geography education (Çifçi, 2016). Students learn many subjects that can be the basis for the preservation of the natural balance such as climate change, drought, distorted urbanization, natural resource use, overpopulation, poverty, loss of biodiversity (Öztürk Demirbaş, 2013).

As for the general aims of 2005 social studies program, considering the special aims of 2018 social studies curriculum, love of motherland-nation, protection of cultural heritage, the environment and the world where he/she lives, explaining the interaction between human and environment, developing the perception of space, recognition of natural environment and the limitations of resources, environmental protection, conservation of natural resources, having a sustainable environmental understanding, understanding the basic concepts of the economy, understanding the place of national economy in development and international economic relations, and showing sensitivity to the issues related to the country and the world is taught through geography discipline (İbret, Karatekin ve Avci, 2015; MEB, 2018).

Spatial citizenship; is the education about the world in the context of Earth and our environment (Gryl, Jekel and Donert, 2010). Spatial citizenship is the process by which an individual overcomes the problems he/she encounters in daily life using the geographic information he/she receives in the context of spatial citizenship and incorporates geographic information into daily life. Spatial citizenship refers to the inclusion of geographic information into the daily life of individuals. As it is seen on Figure 1, spatial citizenship has 4 steps: getting geographic information, understanding geographic information, using geographic information and participation in citizenship processes with that geographic information. For this reason, the concept of spatial citizenship targets traditional skills of reading and accessing information as well as skills related to the utilization of all the tools and technologies in which geographical information is produced, visualized and used. Through spatial citizenship, students will fulfill their active citizenship roles with the geographical awareness they gain and will be included in citizenship processes (Shin and Bernardz, 2018).

Geographical Information Systems (GIS) is a method of generating geospatial information that serves us in our decision making processes by providing spatial data through a computer and satellite system, allowing us to analyze and process the information. As shown on the Figure 2, GIS; it is the process of sending information about space and ground from satellite systems, receiving the information sent by these satellites by the stations at the ground, and storing and using

this information by computers. GIS started to be used in the secondary education in the USA and in the UK in the late 1980s with the recognition of the important potentials of GIS in terms of education and training. The methods offered by GIS have become an important tool for education. Spatial citizenship education aims to provide students with an opportunity to participate in the community through the help of geographic information (Jekel, Gryl and Schulze, 2015). For this purpose, it is necessary to teach students the geographic information and the operation of geographical information systems that they can use actively in their daily lives. Various formal and non-formal education activities are carried out in order to gain spatial consciousness to society, to introduce spatial technologies and to benefit from these technologies for different purposes. Since social studies course is an interdisciplinary course including the discipline of Geography, its main aim is to train students as an active and good citizens. There are very limited research on the subject of spatial citizenship in the world and this issue is very new especially in the field of social studies education in Turkey. For this reason, as a requirement of educating a good citizen that is the main aim of social studies course, the subject of teaching spatial citizenship in social studies education is examined through the subject of Geography discipline.

Purpose of Research

The aim of this study is to reveal the opinions of social studies teachers about the teaching of spatial citizenship in the social studies course.

For this purpose, the following questions were sought:

- What is spatial citizenship according to social studies teachers?
- According to social studies teachers, how and in which learning areas is spatial citizenship education given in social studies course?
- Which values in the social studies program are related to spatial citizenship according to social studies teachers?
- What skills in the social studies program are related to spatial citizenship according to social studies teachers?

METHOD

Research Model

In this research, qualitative research method was used to analyze opinions of teachers about the teaching of spatial citizenship in social studies course. Qualitative research is the method of describing events, situations and narratives with words (Wiersma and Jurs, 2005). Because qualitative research gives an opportunity to examine and describe any situation or event in depth and provides the researcher with the opportunity to observe the events and facts (Balci, 2011).

Research Group

In this study, 45 teachers working in the center of Kastamonu in the autumn of 2018-2019 were defined as the study group and 30 social studies teachers who participated the study voluntary were accepted as working group.

Maximum diversity sampling is a sampling type in which the diversity of the situation examined in the universe is determined by determining the differentiated situations for the purpose of the study (Büyükoztürk et al., 2016). The researcher uses the maximum diversity to reflect as many different groups and experiences as possible in his work. There is no concern of generalization in this type of sampling because different situations or persons related to the research subject are included in the sample (Büyükoztürk et al., 2016).

Table 1: Demographic Information of Research Participants

	Gender	Educational Background	Graduated Department	Professional experience	Work
T1	Male	Undergraduate	SST	16-20 Years	Teacher
T2	Male	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T3	Male	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T4	Male	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T5	Male	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T6	Male	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T7	Male	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T8	Male	Undergraduate	SST	11-15 Years	Teacher
T9	Male	Undergraduate	SST	11-15 Years	Teacher
T10	Male	Undergraduate	SST	11-15 Years	Teacher
T11	Male	Undergraduate	SST	16-20 Years	Head of the field
T12	Male	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T13	Male	Undergraduate	SST	0-5 Years	Head of the field
T14	Male	Undergraduate	SST	6-10 Years	Head of the field
T15	Male	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T16	Male	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T17	Male	Undergraduate	SST	6-10 Years	Teacher
T18	Female	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T19	Female	Undergraduate	SST	11-15 Years	Teacher
T20	Female	Undergraduate	SST	11-15 Years	Teacher
T21	Female	Undergraduate	SST	6-10 Years	Teacher
T22	Female	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T23	Female	Undergraduate	SST	6-10 Years	Head of the field
T24	Female	Undergraduate	SST	6-10 Years	Teacher
T25	Female	Undergraduate	SST	6-10 Years	Teacher
T26	Female	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T27	Female	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T28	Female	Undergraduate	SST	0-5 Years	Teacher
T29	Male	Master's Degree	History T.	16-20 Years	Teacher
T30	Male	Master's Degree	SST	16-20 Years	Head of the field

As it is seen on the [Table 1](#) the total number of teachers involved in the study is 30, of which 19 are male and 11 are female. 2 of them were graduate students, 28 of them were bachelor's degree graduates, 29 of them graduated from social studies teaching and 1 of them graduated from history teaching. When the experience of social studies teachers are examined, it can be said that 15 of the teachers has in 0-5 year experience, 6 of them have 6-10 year experience, 5 of them 11-15 years and 4 of them have 16-20 year experience. In addition, 5 of the teachers were the chair of the field and 25 of them were teachers.

Data Collection Tool

Semi-structured interview technique was used as data collection tool. The interview gives the opportunity to the people that are involved in the research to express their feelings, thoughts and experiences about the subject of the study ([Yıldırım and Şimşek, 2013](#)). With the questions asked in the semi-structured interview, it is aimed to get in-depth knowledge about the subject. In this technique, the ease of analysis, the interviewees can easily express themselves, and have the advantages of getting in-depth knowledge about the places and subjects they need ([Büyükoztürk et al., 2016](#)). In this study, semi-structured interview technique was preferred in order to understand the views of teachers on spatial citizenship, their experiences and their opinions and interpretations. Before the interview questions were prepared, national and international literature review was done and the studies on the subject were examined. In addition, the interview forms used in their studies were asked to be send in order to get a preliminary opinion about the questions to be prepared from 2 academicians who had previously worked on a similar subject. An expert from the Portuguese Institute of Geography and Spatial Planning, who conducted studies abroad, was consulted on what the interview questions should cover. The draft of the semi structured interview questions prepared in accordance with the literature review, the ideas taken from the social studies teachers, the interview questions obtained from the researchers working on the subject, the information and data obtained from the foreign experts the scope and the validity of the questions were tried to be provided the scope and the validity of the questions were tried to be provided by taking views of 9 (1 Measurement and Evaluation Specialist, 3 Geography Educator, 5 Social Studies Educator) experts. In order to determine the scope validity and reliability of the interview questions, the questions were asked to 5 social studies teachers who were not included in the study group and it was determined that the questions were fully reflecting the subject. The interview form consists of 11 questions about personal information which will not reveal the teachers' identities in order to determine the general characteristics of teachers.

Data Analysis

The data obtained from the interviews with the teachers were systematically grouped based on questions and transferred to the digital environment. At the end of this process, the data were gathered into themes and analyzed by content analysis method, which allows researchers to interpret and organize them in a way that the researchers will understand (Yıldırım and Şimşek, 2013). Content analysis provides an opportunity to work indirectly to understand and determine the nature and behavior of people. The data were analyzed by Nvivo 11 program, which is a qualitative data analysis program. When the data were analyzed and interpreted, the teachers were given the codes T1, T2, T3, ..., T26, T27, T28 in the order they participated in the interview. Teachers' opinions were placed in the relevant category and question. Findings, frequencies and percentages of the results of the research are presented in tables. Triangulation technique was used to determine the validity and reliability of the study. There are four kinds of triangulation techniques. These are; method triangulation, triangulation of resources, analytic triangulation and theory / point of view triangulation (Patton, 2014). Researcher triangulation is the situation where more than one expert is involved in the collection, analysis and interpretation of data (Başkale, 2016). The validity analysis process in the study was provided by giving direct quotations from which the findings were examined.

RESULTS AND COMMENTS

In this part of the study, the findings of teachers' views on teaching of spatial citizenship in social studies course are presented. The answers of teachers' to the sub questions that are created according to research question "What are the views of social studies teachers about the teaching of spatial citizenship in the social studies course?" are given below.

Findings Related to the First Sub-Problem

In the first sub-problem of the study, "What is spatial citizenship according to social studies teachers?" were answered by participants. Teachers' answers to the first sub-problem of the research are collected in to 6 themes. This themes are; awareness of the environment they live in (34,5%), being a part of social studies (% 27,6), being a part of geography knowledge (% 24,15), helping them to understand historical issues (13,8%), being an active citizen (6,9%), supporting the sense of belonging (3,45%).

Findings Related to the Second Sub-Problem

The second sub-problem of the study was "According to social studies teachers, how and in which learning areas is spatial citizenship education given in social studies course?" In terms of the question of the second sub-problem, it is seen that teachers stated that spatial citizenship was given in more than one learning area. Teachers' opinions states that 7 different learning areas support the spatial citizenship education. With 69% percentage, the "People, Places and Environments" area was the first learning area that is supported spatial citizenship. Its followed by Individual and Society, Effective Citizenship learning areas with a rate of 37.95%, "Culture and Heritage", with 27,95%, Production, Distribution and Consumption "with 20,7%," Global Connections with 13,8% and "Science, Technology and Society" with 3,45%.

Teachers who associate spatial citizenship with People, Places and Environments stated that "...people, places and environments: it supports spatial citizenship education because it is a learning field that gives students the environment, and the education of the space." (T2), "...People places and environments: provide students with information about the place and community where they live." (T23), "..... People places and environments: There is a flow of subjects through the surrounding areas of people and people involved, and it blends this with the awareness of social studies to become good citizens. It proceeds in harmony with spatial citizenship." (T27).

Teachers who associate spatial citizenship with the Active Citizenship learning area stated that, "..... Effective citizenship: this learning area is where citizenship rights and responsibilities are taught and it supports spatial citizenship." (T2), "..... The field of effective citizenship is supported in the direction of implementing democracy and making decisions". (T24), "... Effective citizenship: being a good citizen is provided by developing spatial citizenship awareness" (T27).

Some teachers associated spatial citizenship with the Individual and Society learning area and some of them expressed as, "... Individual and society: support students' belonging to the society through the subjects they have taught in terms of giving the characteristics of the society." (T2), "...Individual and Society. This learning areas transfer the individual, society and citizenship awareness to the individuals." (T4).

Some teachers who associate Culture and Heritage learning area with spatial citizenship pointed out that, "...We learn about the culture and heritage and the societies that lived in the past and why they chose this geography and what they left to humanity."(T8), "..... Culture and Heritage: It is useful to understand the history and importance of the space in

which people lives and to live accordingly.” (T14).

Some teachers who associate spatial citizenship with Production, Distribution and Consumption learning area stated that, “Production, Distribution and Consumption: Indicates the relationship between social functioning and environment.” (T11), “...Production distribution and Consumption: the importance of the land where the individual lives”. (T13).

Some teachers who indicate that spatial citizenship is associated with the Global Connections learning area explained it as, “... Global connections: Global connections learning area support spatial citizenship by providing information about other societies and countries, both by distinguishing their own culture and by introducing different cultures.” (T2), “...Global connections support spatial citizenship education.” (T20).

Findings Related to the Third Sub-Problem

In the third sub-problem of the study, “Which values in social studies program are related to spatial citizenship according to social studies teachers?” were answered. Teachers stated that more than one value is related to spatial citizenship. Social studies teachers indicated that 15 out of 18 values in the current program were related to spatial citizenship. The “patriotism” value with 67,83% was the first value that associated with the spatial citizenship. This value was followed by “responsibility with 39,27%, “solidarity” with 24.99% and “sensitivity with 21.42%. “Justice“, “independence“, and “equality% with a rate of 14.28%; “Giving importance to family unity“, “Saving“, and helpfulness “ with 10,71%, “Diligence“ and “freedom” with 7,14%, “honesty” and “love” with 3.57% are the other values associated with spatial citizenship by teachers.

Findings Related to the Fourth Sub-Problem

In the fourth sub-problem of the study, “Which skills in the social studies program are related to spatial citizenship according to social studies teachers?” were answered by participants. Teachers stated that more than one skill related to this question is related to spatial citizenship. Social studies teachers who participated in the study stated that 21 out of the 27 skills in the social studies program were related to spatial citizenship. Detection of space” with a rate of 53.28% was the skill that is most associated with spatial citizenship by teachers. Then its followed by “environmental literacy” with 43,29%, “map literacy“ with 36, 63%, “position analysis” with 23,31%, “Change and continuity perception“ and “communication” with 13.32%, “Research“, “critical thinking“, “empathy“ with 9,99%. And it is followed by “legal literacy“, “empathy“, “observation” and “political literacy” with 6.66%.

DISCUSSION

In this study the opinions of social studies teachers about how they define spatial citizenship and how they place the spatial citizenship in social studies course are examined. They defined the spatial citizenship as being aware of the environment against where they live, it is to be a part of geography and it helps them to understand the historical issues, to be an active citizen and support their sense of belonging to the place they live. Gryl, et al. (2010), in their study, emphasized that students can better comprehend citizenship through geography tools such as geography gains and geographic information systems such as understanding and interpreting space. Jekel, Gryl and Schulze (2015) argued that the development of spatial consciousness and related studies have influenced and improved the citizenship consciousness of people. In his study, Baduroglu (2018), pointed out that in social studies course, students learn about vital subjects, human and space interaction, and therefore social studies have an important place on students' environment perception. Ablak and Aksoy (2018) stated that the metaphor study of the perception of space was perceived by the 8th grade students and suggested that the metaphors were obtained from the students' perception of the space and suggested that the students should have more practice in terms of development and permanence of this skill. These studies support the results of this study with their results.

As a second sub question, social studies teachers were asked which learning areas are related to spatial citizenship education and how they are related. Most social studies teachers have linked people, places and environments learning area with spatial citizenship from the areas of learning in the social studies curriculum. They stated that individual and community and active citizenship learning areas are related to spatial citizenship. There are teachers who relate to global citizenship, production, distribution and consumption learning as well as the field of science technology and community learning with active citizenship. It was found that spatial citizenship was directly related to people, places and environments learning area with the skills, values and gains included in spatial citizenship. It has been stated that the use of technology in the field of science, technology and community learning, and the use of geographic information systems as tools of spatial citizenship can be associated with spatial citizenship as a learning area. It has been found that effective citizenship learning area can be related with the citizenship knowledge dimension of spatial citizenship in terms of

educating the individual on citizenship issues and increasing their knowledge on this subject. [Esteves \(2012\)](#), in her work with teachers on the subject of citizenship education in geography, examined the impact and contribution of geography on citizenship education and concluded that teachers stated that the themes of change and environment and society are more compatible with giving citizenship education. [Avcı \(2015\)](#) stated in his study that the teachers who participated in the study associate people, places and environments and individual and community learning areas with geography discipline.

As a third sub question of the participated social studies teachers were asked in which values of curriculum are related to spatial citizenship education. Social studies teachers mostly associated it with the value of patriotism is followed by values of responsibility, solidarity, sensitivity, equality, justice, scientific, cooperation, family, saving, diligence. Teachers shared their views on how citizenship can be gained by explaining citizenship through the concept of place. [Kolnik \(2011\)](#) with his study of geography education for a sustainable development of democratic, participatory and active citizens have reached the conclusion that the growth of citizens. [İbret, Karatekin and Avcı \(2015\)](#) stated in their study that the values of patriotism related to citizenship and values related to this value can be gained by geography discipline from social studies disciplines.

As a fourth sub question of the participated social studies teachers were asked in which skills that are mentioned in the curriculum are related to spatial citizenship education. Social studies teachers stated that the highest related skills are spatial analysis, environmental literacy, map literacy and position analysis skills. [Kolnik \(2011\)](#) in his study with the Geography education has concluded that the development of democratic, participatory and active citizens for sustainable development can be provided. [Karasu Avcı and İbret \(2016\)](#) emphasized that social studies teachers have a positive and constructive view of the patriotism of geography in general in the context of values education. In their study, [Shin and Bernardz \(2018\)](#) discussed the importance and situation of spatial citizenship in their works, in which they deal with spatial citizenship, scope, purpose and development. The results of these studies and the statements of the researchers support the results of the study.

Considering that the nature of spatial citizenship is also aware of the rights and responsibilities of active citizenship by using geographic information, it will be appropriate to say that teachers are aware of the essence of spatial citizenship which is not discussed in social studies. In addition to these skills, teachers have also associated skills such as social inclusion, research, empathy, observation and communication with spatial citizenship. [Maude \(2010\)](#), in her study on the usefulness of geography education to young people in her country, indicates that geography meets students' curiosity about places, provides information about the world, natural processes in every part of the world, movements of people, trade and investment flows, cultural influences, exchange of ideas and information and international and that it supports global citizenship. [İbret, Aydın and Turgut \(2018\)](#), in their study, stated that geography education will contribute to the increase of the sense of belonging and nationality in citizenship and increase the sense of belonging. The results and explanations obtained from these studies support the findings of the study.

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

The space, which is defined as a ground, place, house, dormitory by [Turkish Language Association \[TDK\] \(2018\)](#), is defined mostly as the "living place, area" and "the place where people spent most of their time" by teachers. Spatial citizenship, which is equipped with geographic information and is defined as participation in citizenship processes by using this information ([Shin and Bernardz, 2018](#)), has been defined by the social studies teachers as being geographic knowledge-based citizenship, space-dependent citizenship, and being an individual with knowledge of space. It can be said that teachers are not far from the definition of spatial citizenship, which is explained by the nature of social studies and the gains and values found in the curriculum in relation to spatial citizenship.

Social studies teachers have stated that spatial citizenship is awareness of the environment in which they live, it is social information about the community, it is a part of geography, some of them also stated that spatial citizenship is helping them to understand the historical issues, its important in being an active citizen and supporting the feeling of belonging to the place where they live.

Social studies teachers find the "patriotism" value as a most related value to spatial citizenship from the values found in the curriculum. Teachers have linked spatial citizenship to people and places learning area and expressed that patriotism value and detecting space skill as the most relevant value and skill to spatial citizenship. Teachers stated that spatial citizenship knowledge would facilitate the daily life of the student.

Social studies find the "spatial analysis, environmental literacy, map literacy and position analysis" skills are most related to spatial citizenship from the skills found in the curriculum. In addition to these skills, teachers have also associated skills

such as social inclusion, research, empathy, observation and communication with spatial citizenship.

At the end of the study teachers have suggested some solutions such as organizing activities based on practice, increasing the current course hours of social studies, making the curriculum more suitable for students' learning. This research is important in order to draw attention to the place and importance of spatial citizenship in social studies. Teachers' opinions on spatial citizenship were revealed and their suggestions were presented about spatial citizenship.

In conclusion as the relation of spatial citizenship with social knowledge is revealed, spatial citizenship is part of social studies and it can be learned in social studies with the use of spatial technology and tools. It is important for the students to participate in the society as an active citizen by understanding the needs and orientations of the developing and changing society every day. In order to spread the usage of geographical information in daily life of students and to give spatial citizenship, the studies that can be done can be listed as follows;

- The Ministry of National Education can offer spatial technology education by opening courses for the training of teachers in relation to spatial citizenship.
- The curriculum can include courses where prospective teachers can take the content of spatial citizenship education.
- Social studies teachers can process their lessons using geographic information technologies that provide spatial data.
- In secondary schools, researches can be made for personal development related to technologies to be used to increase students' spatial skills.
- Projects and activities can be done for students and with students in secondary schools related to spatial citizenship.
- Studies on spatial citizenship and education in social studies education can be increased in quality and quantity.

Kaynakça/References

- Ablak, S. & Aksoy, B. (2018). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan mekân algılama becerisine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(11), 1-32.
- Avcı, A. A. (2015). *Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu).
- Baduroğlu, H. (2018). *Altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabının mekân algılama becerisi bakımından incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya).
- Balcı, A. (Ed.). (2011). *Karşılaştırmalı eğitim sistemleri: beş kıtada 31 ülke eğitiminin Türk eğitim sistemiyle karşılaştırılması*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler dersinde yararlanılan toplumsal ve kültürel kaynakların belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43) 2-19.
- Çiftçi, T. (2016). *Coğrafya'da değer eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Esteves, M. (2015). Citizenship education—what geography teachers think on the subject and how they are involved?. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 191, 447-451.
- Esteves, M. H. (2012). Geography Education and citizenship education in portugal: a challenge for the 21st century. *SAGE Open*, 2(4), 2158244012471956.
- Gryl, I., Jekel, T. & Donert, K. (2010). *GI and spatial citizenship*. Learning with GI V, 2-11.
- İbret, B. Ü., Aydın, F. & Turgut, T. (2018). The role of geography education in educating individuals. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, (38), 1-19.
- İbret, B. Ü., Karatekin, K. & Avcı, E. (2015). Sosyal bilgiler dersinde coğrafya öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(207), 5-23.
- Jekel, T., Gryl, I. & Schulze, U. (2015). Education for Spatial citizenship. *Geospatial Technologies and Geography Education in a Changing World*, 7(12), 35-49.
- Kapluhan, E. (2014). Coğrafi bilgi Sistemleri'nin (CBS) coğrafya öğretiminde kullanımının önemi ve gerekliliği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29(6), 34-59.

- Karasu Avcı, E. (2017). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Coğrafya Disiplininin Rolü. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 1 (1), 1-23.
- Karasu Avcı, E. & İbret, B. Ü. (2016). Öğretmenlik uygulaması-II dersine ilişkin okul öncesi öğretmen adaylarının görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2519-2536.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Keçe, M. & Merey, Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139 .
- Kolnik, K. (2011). Coming together: geography and citizenship education for sustainable living. *Metodički Obzori*, 7(3) 17-24 .
- Maude, A. (2010). What does geography contribute to the education of young Australians? *Geographical Education*, 23, 14-22.
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (1973). *Milli eğitim temel kanunu*. Kanun Numarası, 1739 .
- Milson, A. J. vd., (Eds). (2012). *International perspectives on teaching and learning with gis in secondary schools*. New York: Springer.
- Öztürk, C. & Demirbaş, D. (2013). (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık .
- Öztürk, C. & Deveci, H. (2011). *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları*. Ankara: Pegem Akademi .
- Özünel, S. & Özel, A. (2016). Sosyal Bilgilerdeki Coğrafya Konularının Kimlik ve Vatandaşlık Bilinci Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(23), 348-369.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Ed. M. Bütün & S. B. Demir). Ankara: Pegem Akademi .
- Rumsey, D. & Williams, M. (2002). *Historical Maps on GIS. Past Time, Past Place: GIS for History NY*. New York: Rumsey Press
- Shin, E. E. & Bednarz, S. W. (2018). *Spatial citizenship education: citizenship through geography*. New York: Taylor and Francis .
- Sözer, E. (2008). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (Ed. Ş. Yaşar). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları .
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2018). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu. (<http://www.tdk.gov.tr/> adresinden 12.11.2018 tarihinde erişilmiştir.)
- Wiersma, W. & Jurs, S. G. (2005). *Research methods in education (8th ed.)*. Pearson Education Inc .
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık .
- Yomralıoğlu, T. (2002). GIS Activities in Turkey. *Istanbul: International Symposium on GIS*.
- Zarrillo, J. J. (2004). *Teaching Elementary Social Studies Principles and Applications. (2nd ed.)*. New Jersey: Prentice Hall .